

พรานบุรพ์

ศิลปินของประชาชน

สันติเทพ ศิลปบรรเลง*

เราท่านทุกคนย่อมเคยได้ยินได้ฟังเพลงไทยเดิม และเพลงไทยสากลกันอยู่เป็นประจำ ซึ่งย่อมมีรสนิยมแตกต่างกันไปตามความพอใจ บางท่านก็ชอบฟังเพลงไทยเดิมหรือมโหรี เพราะนุ่มนวลเข้มข้นช้อยแบบไทยแท้บ้างก็ชอบเพลงไทยสากลซึ่งฟังง่ายเข้าใจง่ายและรวดเร็วทันนอกทันใจดี แต่ท่านทราบหรือไม่ว่า เพลงไทยสากลที่ร้อง-เล่นกันอยู่ทุกวันนี้ล้วนแต่เป็นพัฒนาการอันเป็นผลพวงมาจากเพลงไทยเดิมทั้งสิ้น แม้ว่าบางเพลงที่นำมาดัดแปลงแต่งเติมขึ้นใหม่ก็มักจะมีทำนองหลักมาจากเพลงไทยเดิมนั่นเอง ผู้แต่งก็ดัดแปลงให้เป็นทำนองฝรั่งมีจังหวะต่าง ๆ กันให้ดูแปลกออกไปใส่เนื้อเรื่องให้ทันสมัย จึงพลิกกลับกลายมาเป็นเพลงไทยสากล

แต่ท่านนักนิยมเพลงทั้งหลายท่านพอจะทราบบ้างหรือไม่ว่า ใครเป็นผู้ริเริ่มทำเพลงจากเพลงไทยเดิมให้มาเป็นเพลงไทยสากล? ใครเป็นผู้บุกเบิกแนวการบรรเลงดนตรี และทำนองเพลงในเมืองไทยให้เป็นสากลนิยมมากขึ้น? ใครเป็นผู้เผยแพร่ศิลปการละคร ที่เรียกว่า "ละครร้อง" แบบสมัยใหม่ โดยผู้แสดงเป็นผู้ร้องเพลงไทยสากลทั้งสิ้น

คำตอบก็คือบุคคลท่านหนึ่งซึ่งเป็นศิลปินอมตะของชาติไทยผู้ใช้นามแฝงว่า "พรานบุรพ์"

พรานบุรพ์ ได้รับยกย่องว่าเป็น "ปรมาจารย์ทางเพลงไทยสากล" และเป็น "บรมครูละครร้อง" ของไทยผู้ได้สร้างผลงานละครและเพลงอันเป็นอมตะมากมายสืบต่อมาเป็นมรดกของชาติจนทุกวันนี้

ในที่นี้จะขออธิบายชีวประวัติและผลงานสำคัญของ "พรานบุรพ์" ให้ประจักษ์แก่ท่านดังนี้

"พรานบุรพ์" นามจริงคือ จวงจันทร์ จันทร์คณา เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2444 เป็นบุตรของ หลวงราชสมบัติ และนางสร้อย มารดา บิดารับราชการโยกย้ายไปหลายจังหวัดจึงได้เรียนหนังสือตามจังหวัดที่บิดาย้ายไปประจำอยู่ จนอายุ 11 ปี จึงเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จนจบชั้นมัธยมปีที่ 2 แล้วสอบเข้าศึกษาต่อคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บิดาถึงแก่กรรมจึงขาดผู้อุปการะส่งเสียให้เล่าเรียนจึงต้องออกจากมหาวิทยาลัย เพื่อหางานทำประกอบอาชีพ

นายจวงจันทร์ จันทร์คณา ในวัยรุ่นหนุ่มเป็นผู้มีใจรักทางดนตรีและเพลงเป็นชีวิตจิตใจ ในระยะนั้นเป็นต้นสมัยรัชกาลที่ 6 ก็มีแต่ดนตรีไทยเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จะได้ฟังได้เล่น ท่าน

*บรรณาธิกรรย์ ห้องสมุด เอ ยู เอ

จึงฟังเสียงดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็กและรู้สึกจับใจเข้าถึงรสของดนตรีไทยอันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่บันดาลใจให้ท่านผู้ที่มีความคิดแปลกแยกไปในเรื่องของเพลงต่อมา

พรานบุรุษได้เล่นดนตรีไทยมาตั้งแต่เด็ก โดยสีซอดัง, ซออู้ เป่าขลุ่ยและสีซอ ไวโอลินตลอดจนร้องเพลงได้ดีมาตั้งแต่เป็นนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย นอกจากนี้ยังสนใจในกีฬาฟุตบอลเป็นอันมากได้เคยเป็นนักฟุตบอลของโรงเรียนอีกด้วย

ในสมัยระบอบวชิรชนของท่านประมาณ ปี พ.ศ. 2455 จนถึง พ.ศ. 2472 เป็นระยะที่ละครเวทีกำลังเฟื่องฟูมาก เพราะเป็นการบันเทิงในรูปแบบเดียวที่จะแสดงแก่ประชาชนได้ สมัยนั้นไม่มีภาพยนตร์หรือโทรทัศน์และวิทยุเหมือนปัจจุบันนี้ จึงมีแต่การแสดงละครเพียงอย่างเดียวที่เป็นเครื่องบันเทิงเรีงรมย์แก่ประชาชน

เมื่อนายจวงจันทร์ จันทรคณา หรือ พรานบุรุษ ได้ออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างที่ยังเรียนไม่จบ ด้วยใจรักดนตรี และละครจึงมารับจ้างบอกบทละครตามโรงละครต่าง ๆ แล้วในที่สุดก็แต่งบทละครด้วยตนเองพร้อมทั้งแต่งเพลงประกอบละครจนกลายเป็นนักประพันธ์บทและเพลงละครร้องที่มีชื่อเสียงโด่งดังในระยะต่อมา

ในยุคนั้น ละครร้องที่นิยมชมชอบกันมากก็คือ ละครร้องของกรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ และละครพันทางกับละครพูดสลับลำ (ลำนำหรือเพลง) ซึ่งล้วนแต่ใช้เพลงไทยของเก่าบรรเลงและขับร้องโดยผู้แสดงเป็นผู้ร้องเองทั้งสิ้น การที่ได้อยู่กับโรงละครร้องจึงทำให้ท่านได้ซึมซับรับเอาบทร้องและทำนองเพลงไทยของเก่าหรือที่เรียกว่า "เพลงไทยเดิม" ได้อย่างมากมายจนรู้จักและจดจำเพลงต่าง ๆ ได้เป็นอันมากถึงกับรอบรู้แตกฉานในเรื่องเพลงไทยและบทละครอย่างหาตัวจับยาก

ประสบการณ์ในโรงละครนี้แหละเป็นข้อมูลพื้นฐานอันสำคัญยิ่งที่ทำให้ท่านผู้สามารคนำทำนองเพลงของเก่ามาใช้ ในการขับร้องบทเพลงในละครของท่านได้อย่างแนบเนียนเป็นอย่างดี

เมื่อพรานบุรุษได้แต่งบทละครและบทเพลงได้ด้วยตนเองแล้วก็จะนำออกแสดง ละครเรื่องแรกของท่านคือเรื่อง "ทะเลแล้วสามเกลอ" เมื่อออกแสดงแล้วปรากฏว่าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่นเป็นที่ชื่นชมแก่ผู้เข้าชมเป็นอันมาก ละครเรื่องนี้ท่านแต่งขึ้นเมื่อยังไม่ได้คิดนามปากกาหรือนามแฝงจึงชื่อชื่อ-นามสกุลจริงไปก่อน

ละครเรื่องต่อมาคือ เรื่อง "เหยี่ยวทะเล" ละครเรื่องนี้เป็นเรื่องแรกที่ท่านคิดใช้นามปากกา "พรานบุรุษ" เป็นผู้ประพันธ์ สาเหตุที่ใช้นามปากกา "พรานบุรุษ" นั้นเนื่องมาจากได้พบคำประพันธ์จากวรรณกรรมเรื่อง "รูไบยาด" ของโอมาร์คัยยาม แปลโดย กรมพระนราธิปประพันธ์พงษ์ ทรงแปลไว้ว่า

ตื่นเถิด อุทัยเจ็ดเล้า	รัตยา ผยองเอย
ดาวเจิ้ง, เวียงสวรรค์ลา	ลิบแล้ว
พรานบุรุษ, ทอดบัวงา	โถมคร่อม คล้องแสง
ปราสาท, สุลต่านแพรว	หรือสร้านฉานแสง"

คำว่า "พรานบุรุษ" จึงมีความหมายว่า พรานแห่งทิศบูรพาผู้นำให้ชีวิตทุกชีวิตบนโลก

ให้ล่วงไปกับวันใหม่และกาลเวลาซึ่งก็หมายถึง พระอาทิตย์นั่นเอง

พรานบุรุษ ได้แต่งบทละครออกมาอีกหลายเรื่อง และแต่งให้แก่คณะศรีโสภาเป็นประจำยังไม่มิตณะละครของตนเอง จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2474-2476 จึงได้ตั้งคณะละครของตนเองขึ้นมาและตั้งชื่อคณะว่า "คณะจันทโรภาส"

คณะจันทโรภาส ภายใต้การกำกับควบคุมของพรานบุรุษเป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากในยุคนั้น ได้สร้างผลงานการแสดงละครออกมามากมายหลายต่อหลายเรื่องซึ่งเป็นที่ชื่นชอบแก่ประชาชนคนดูเป็นอันมาก แสดงครั้งใดก็มีผู้เข้าชมแน่นโรงทุกวันถูกรอบ จนชื่อของ "พรานบุรุษ" และชื่อ "คณะจันทโรภาส" เป็นที่ติดปากติดใจคนไทยทั่วไป ละครที่ได้รับความนิยมมากได้แก่ เรื่อง "โรสิตา" พรานบุรุษ ดัดแปลงจากบทละครของตะวันตกให้เข้ากับรสนิยมคนไทย เรื่อง "ผลเก่า" พรานบุรุษ นำเอานวนิยายเรื่องแรกของไม้ เมืองเดิมมาจัดแสดงเป็นละคร ซึ่งเป็นที่ฮือฮา เกียวกราวขึ้นชอไปทั่วโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพลงประกอบที่ร้องในละครเป็นเพลงที่พรานบุรุษแต่งทำนองและเนื้อร้องด้วยตนเองทั้งหมดทุกเพลง ซึ่งเพลงที่ติดอกติดใจและไพเราะจับใจจนจดจำรำลึกและร้องกันต่อมาจนทุกวันนี้ก็คือเพลง "ขวัญเรียม" ที่มีบทร้องขึ้นต้นว่า.....

"เรียมเหลือทนแล้วนั้น....ขวัญของเรียม...."

ผลงานการแสดงละครของคณะจันทโรภาส ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับสูงสุด คือเรื่อง "จันทร์เจ้าขา" ละครเรื่องนี้ทำให้ชื่อเสียงของ "พรานบุรุษ" โด่งดังไปทั่วประเทศ นับว่าเป็นผลงานของท่านที่ประสบความสำเร็จยิ่งใหญ่ในชีวิตของศิลปินท่านนี้

ละครเรื่อง "จันทร์เจ้าขา" เป็นละครเรื่องเอกที่สุดในชีวิตของพรานบุรุษ เปิดแสดงเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2474 ที่โรงละครพัฒนาการ ไกลสามแยกกรุงเทพมหานคร และเปิดแสดงตลอดทั้งปี โดยเว้นช่วงแสดงเป็นระยะจนตลอดปี และก็นำแปลกตรงที่มีผู้เข้าชมแน่นโรงถูกรอบที่เปิดแสดงนับว่าเป็นความสำเร็จอันสูงสุด และเป็นข้อยืนยันได้ว่า พรานบุรุษเป็นศิลปินที่ชนะใจคนไทยในยุคนั้น

พรานบุรุษได้นำคณะละคร "จันทโรภาส" ออกเร่ แสดงไปตามที่ต่าง ๆ ในหลายจังหวัดเกือบทั่วประเทศจนมีชื่อเสียงโด่งดังไปถึงในชนบทห่างไกล ประชาชนคนไทยได้รับความบันเทิงจากละครคณะนี้เป็นอันมาก จนกระทั่งพรานบุรุษ ได้รับฉายาว่าเป็น "ศิลปินของประชาชน" ซึ่งท่านก็ได้สร้างผลงานด้านละครและเพลงเพื่อบำรุงบำเรอความสุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

การประพันธ์เพลงในละครร้องของพรานบุรุษนั้น อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท กล่าวคือ

ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ เพลงที่ได้ทำนองมาจากเพลงไทยแท้ของเก่า (เพลงไทยเดิม) แล้วนำมาตัดตอนให้สั้นลง หรือมาเปลี่ยนแปลงวิธีการขับร้องเสียใหม่ คือ ร้องเป็นเนื้อเต็มโดยตัดเอื้อนยาว ๆ ออกไปทั้งหมดใช้วิธีเกื้อนสั้น ๆ โดยใช้เสียงจากลูกคอเท่านั้น เช่นเพลงดวงเดือน

ลาวเจริญศรี ลาวคำหอม และเมื่อเป็นเพลงที่ตัดแล้วก็มีคำว่า "ตัด" ต่อท้ายชื่อเพลง เช่น สร้อยสนตัด, ทะแ่ตัด ส่วนเพลงที่นำมาแปลงให้เปลี่ยนออกไปก็ใช้คำว่า "แปลง" ต่อท้ายชื่อเพลง เช่น สุรินทร์แปลงตัดแปลงมาจากเพลงสุรินทร์ราหู เป็นต้น

ประเภทที่สอง ได้แก่ เพลงที่นำทำนองมาจากเพลงสากลของฝรั่ง หรือเพลงทำนองฝรั่งต่าง ๆ เช่นเพลงมาเดอร็อง ก็นำเพลงมาร์ชมาเดอร็อง มาใส่คำร้องภาษาไทยลงไปให้เป็นไทยมากขึ้น เป็นต้น

ประเภทที่สาม เป็นเพลงที่พรานบุรุษประพันธ์ขึ้นมาเองจากความคิดคำนึงในท้องเรื่อง ของละครนั้น ๆ เป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่โดยลำพัง และไม่ได้ยึดถือทำนองเพลงหนึ่งเพลงใดทั้งสิ้น แต่จะมีลีลาอ่อนโยนเยือกเย็นเป็นบรรยากาศแบบไทย เช่น เพลงขวัญเรียม, เพลงเคียงเรียม, เพลงจันทร์เจ้าขา, เพลงนัดพบ, และเพลงกล้วยไม้ เป็นต้น

การใส่เพลงในบทละคร พรานบุรุษยังคงยึดหลักของกรมพระนารายณ์ประพันธ์พงษ์ คือ จัดเพลงสลับกับบทพูด และหากตัดบทพูดออกไปเรื่องจะไม่ต่อกัน บทพูดและบทร้องเขียนเป็น กลอนสุภาพทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีเพลงบรรเลงที่มีลักษณะคล้ายเพลงแทรกระหว่างฉากที่ภาษา อังกฤษเรียกว่า "พรีลูด" หรือ "อินเตอร์ลูด" อีกด้วย นับว่าเป็นการนำเทคนิคของฝรั่งมาประยุกต์ ใช้ได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของผู้ชม

ละครบางเรื่องพรานบุรุษจะแทรกบทร้องพิเศษที่เหมือนบทสวด และแต่งคำร้อง เป็นร้อยสุภาพบ้าง ร่ายยาวบ้าง บางตอนจะคล้ายรูปแบบของโคลงสองหรือโคลงสามแสดงว่า ท่านมีความรู้ในทางกวีนิพนธ์และฉันทลักษณ์แตกฉานเป็นอย่างดี

บทร้องที่พรานบุรุษประพันธ์ขึ้นนั้นได้เป็นรูปแบบ หรือแบบแผนของเพลงไทยสากลในยุคต่อ ๆ มาถือว่าเป็นเพลง "ชั้นครู" ของเพลงไทยสากลก็ว่าได้ และยังมีอิทธิพลต่อการใช้ถ้อย คำสำนวนสอดใส่ในทำนองเพลงให้มีบรรยากาศมีภาพพจน์จินตนาการ มีความละเอียด ละเมียด ละไมลึกซึ้งดึงดูดใจผู้ฟัง เพราะเหตุที่ท่านใช้การประพันธ์ถ้อยคำสัมผัสสนอกสัมผัสในสัมผัสเสียง สระซ้ำมวรรคได้อย่างแพรวพราว นับว่าบทร้องของพรานบุรุษ เป็นร้อยกรองหรือกวีนิพนธ์ที่ ทรงคุณค่าทางภาษาไทยอีกด้วย

ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการใช้ถ้อยคำเพื่อให้เข้าใจและเห็นภาพพจน์เช่นในเพลง "กล้วยไม้" ความว่า

".....กล้วยไม้ของเราแต่เก่าก่อน อยู่ในดงในดอนเจ้าช่อนช้อช่อนใบ.....ไกลภูไกล ผึ้ง.....เจ้าอยู่ถึงไหนไหน.....ใครจะเด็ดจะดมได้เราไม่เห็นเลย.....โอ้กล้วยไม้เอ๋ย....."

จะเห็นได้ว่าพรานบุรุษเข้าใจเลือกคำมาใช้ในเพลงได้อย่างเหมาะสมและมีความไพเราะ ลึกซึ้งกินใจ ให้แต่เท่านั้น ถ้อยคำสำนวนของท่านได้รับยกย่องว่าเป็นกวีนิพนธ์ที่ถูกต้องตามหลัก ภาษาและไวยากรณ์ไทยอีกด้วย

ในสมัยที่ภาพยนตร์เริ่มเข้ามาสู่เมืองไทยใหม่ ๆ นั้น โรงภาพยนตร์เสียงศรีกรุงได้สร้าง ภาพยนตร์ไทยเสียงในฟิล์มขึ้นเป็นครั้งแรก พรานบุรุษ ได้ร่วมมือกับครุฑนารถ ดาวบุตร แต่งเพลงในภาพยนตร์เรื่อง "โนสวานรัก" เรื่อง "อ้ายค่อม" เรื่อง "ค่ายบางระจัน" เป็นต้น ต่อมาบริษัทบูรพาฟิล์มภาพยนตร์ จำกัด สร้างภาพยนตร์ขึ้นพรานบุรุษแต่งเพลงประกอบไว้มากมาย

เช่น เพลงสนิมในใจ สามหัวใจ โดยเป็นคนเขียนบทร้องแล้วให้ครูนารถ ถาวรบุตร แต่งทำนอง ซึ่งจะได้ทำนองเป็นฝรั่งมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากครูนารถ ถาวรบุตร เป็นนักดนตรีสากลโดยแท้ เป็นนักเปียโนฝีมือเยี่ยมเป็นเลิศในยุคนั้น และได้เรียนเปียโนจาก พระเจนดุริยางค์ (บิณฑิต วาทยกร) บรมครูดนตรีสากลท่านหนึ่งของเมืองไทย

นอกจากพรานบุรุษจะเป็นผู้มีความสามารถสูงส่งแล้ว ถ้าหากขาดผู้ช่วยเหลือหรือเป็นที่ปรึกษาแนะนำที่ดี ก็อาจจะไม่ก้าวหน้าหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ในงานการละครของพรานบุรุษนั้น บุคคลผู้มีส่วนสำคัญในอันที่จะผลักดันให้พรานบุรุษและคณะละครดำเนินการไปได้ ดี คือ ครูพิมพ์ พวงนาค มีตรผู้มีอุปการะของพรานบุรุษ ผู้เคยร่วมเดินทางร่วมกันนอนมา กับคณะละคร จันทโรภาสสมาแต่ต้น เป็นผู้ให้กำลังใจให้คำปรึกษาและจัดการงานทุกอย่างไปได้ด้วยดี พรานบุรุษรำลึกถึงคุณความดีของครูพิมพ์ พวงนาค ประดุจผู้มีพระคุณท่านหนึ่งเสมอมา จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต

พรานบุรุษได้แต่งเพลงและแสดงละครไปตลอดทั่วทุกภูมิภาคเป็นเวลานานหลายสิบปี บทละครต่าง ๆ ก็กระจัดกระจายหายสูญไปมากอย่างน่าเสียดาย เพราะไม่ค่อยจัดเก็บหรือรวบรวมบันทึกเป็นหลักฐานไว้อย่างฝรั่งนั้นเมื่อนิยมรวมผลงานไว้และบันทึกเป็นหลักฐานอย่างรัดกุม แต่สำหรับพรานบุรุษแล้ว ละครที่เล่นนั้นเมื่อเล่นจบหรือเลิกแสดงละครเรื่องนั้นแล้วก็เลิกกัน ไม่มีใครคิดเก็บรวบรวมบันทึกเป็นหลักฐานไว้จึงกระจัดกระจายหายสูญไปมากต่อมากอย่างน่าเสียดายที่ยังคงอยู่ทุกวันนี้ก็เป็นผลงานยอดนิยมของประชาชนเท่านั้น ซึ่งมีอยู่ไม่กี่เสียงและเพลงไม่กี่เพลง

ในบรรดาบทละครและเพลงของพรานบุรุษนับร้อย ๆ เรื่อง ร้อย ๆ เพลงนั้น ดันฉบับที่พอจะหาได้และเก็บรักษาไว้ ได้อยู่ที่ครูพิมพ์ พวงนาค เพียง 10 กว่าเรื่องเท่านั้น

เรื่องละครร้องขณะนั้นก็กำลังจะค่อย ๆ สูญสลายไปที่ละน้อยอย่างน่าเสียดายเพราะอิทธิพลของการบันเทิงในรูปแบบอื่นเข้ามาแทรกแซงเป็นอันมากอีกทั้งความเจริญทางตะวันตกก็หลั่งไหลเข้ามาจนคนไทยแทบจะลืมความเป็นไทยกันอยู่แล้ว ปัจจุบันนี้คนเราไม่มีเวลาพอที่จะมาดูละครร้องเหมือนเช่นในอดีต เพราะความรัดดัดทางธุรกิจการงานเร่งรัดจึงทำให้สุนทรีย์ภาพของคนในปัจจุบันเหลือน้อยลงทุกที ด้วยเหตุนี้ความนิยมในละครร้องของเก่าจึงหมดความนิยมลงไปอีกทั้งดาราละครรุ่นเก่าที่เคยมารู้เรื่องก็ถึงแก่กรรมไปที่ละคนสองคนจนเกือบจะหมดสิ้นแล้ว เรื่องราวของตัวละครร้องที่เด่นดัง เช่น แม่ขุนนาค แม่เลื่อน ตลอดจนพรานบุรุษเอง รวมทั้งผลงานของท่านเหล่านี้ก็ไม่ได้มีการรวบรวมไว้เป็นหลักเป็นฐานจึงกระจัดกระจายไปเป็นอันมาก เป็นเรื่องน่าเสียดายอย่างยิ่ง

พรานบุรุษได้สร้างสรรค์ผลงานเพลงและละครมากมายเหลือคณานับ ในส่วนที่หลงเหลือจดจำกันได้ก็นับว่ามากแล้ว แต่ส่วนที่สูญหายไปจะมีอีกสักเท่าไรไม่มีผู้ใดทราบได้ เพราะไม่มีผู้รวบรวมไว้เลยดังที่กล่าวแล้ว แต่ในส่วนที่ยังเหลืออยู่นี้แหละศิลปินทั้งหลายยึดถือว่าเป็นผลงานศิลปะชั้นครูที่มีอาจลือกเลียนเปลี่ยนแปลงให้ผิดแปลกแตกต่างไปจากที่ท่านพรานบุรุษได้ทำไว้เป็นอมตะแล้ว

พรานบุรุษได้ใช้ชีวิตทั้งชีวิตอยู่กับละครและเพลงร่อนเร่พเนจรแสดงไปในหัวทุกท้องถิ่น ได้เงินค่าแสดงพอเลี้ยงชีพกับคณะละครให้อยู่รอดไปได้ ชีวิตของท่านจึงดูคล้ายวณิพกผู้พเนจร

เที่ยวแสดงละครร้องของท่านไปทั่วทุกหัวระแหง ท่านเป็นผู้มีความอดทนและตั้งใจประกอบกรรมดีตลอดมา ท่านยึดถือแนวทางศิลปะเป็นที่ตั้งถึงแม้ว่าผู้ใดจะให้ค่าตอบแทนอย่างงามโดยให้ท่านทำเพลงในรูปแบบที่มีดีศีลธรรมหรืออาจเป็นผลเสียแก่งานศิลปะและกระทบกระเทือนวงการศิลปะแล้วท่านจะไม่ยอมรับทำเป็นอันขาด

พรานบุรุษและคณะละครจันทโรภาสได้สร้างงานศิลปการละครฝากไว้แก่ผู้ดู ผู้ชมมาเมื่อสมัย 30-40 ปี ก่อนโน้นจึงถึงระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองก็ยังแสดงอยู่บ้างไม่มากนักจนกระทั่งการบันเทิงอย่างอื่นเข้ามาแทรกแซง เช่น ภาพยนตร์ฝรั่ง, เพลงสากลประเภทแจ๊ส-ซาโตว์ ดนตรีแจ๊ส โทรทัศน์ ฯลฯ ทำให้บทบาทของละครเวทีค่อยลงไปอย่างมากและสูญสลายไปกับกาลสมัยไปในที่สุด

สำหรับในชีวิตส่วนตัวของพรานบุรุษนั้น ท่านสมรสกับ คุณศรี นางเอกละครร้องคณะราตรีพัฒนาและเป็นมารดาของบุตรชายหญิง 4 คน ได้แก่ นายจรัส นางสาวจุไร นางสาวจามรี และนางสาวจรรยา ลูกชายคนโตนั้นถึงแก่กรรมในวัยหนุ่ม นอกจากนี้ท่านยังมีบุตรชายอีกคนหนึ่งเกิดจากภรรยาชื่อ เทียมน้อย เป็นนักแต่งเพลงไทยสากลผู้มีชื่อเสียงและผลงานดีเด่นเป็นที่รู้จักกันดี คือ นายจรงค์ จันทร์คณา เป็นทายาทผู้รับสายเลือดศิลปินจากบิดาได้มากที่สุด

พรานบุรุษ ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2517 รวมอายุได้ 74 ปี

แม้ว่าพรานบุรุษจะจากไปแต่ร่างกาย แต่วิญญาณยังคงอยู่ในบทเพลงบทละครอันไพเราะเป็นอมตะจับใจฝากไว้กับประชาชนคนไทยและเป็นมรดกล้ำค่าของชาติไทยไปอีกนานเท่าอนัน

